

ANNE-ÇOCUK İLETİŞİMİNDE DİNLEME ENGELLERİ: 60-72 AY ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN GÖRÜŞLERİ

BARRIERS TO LISTENING IN MOTHER-CHILD COMMUNICATION: VIEWS OF MOTHERS WITH 60-72 MONTH-OLD CHILDREN

Hilmi TEKİN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Muğla MYO
Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri
hilmitekin@mu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2324-6631

Gülay TEMİZ

Selçuk Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Gelişimi Bölümü
gtemiz@selcuk.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8428-8966

ÖZ

Geliş Tarihi:

04.04.2023

Kabul Tarihi:

13.09.2023

Yayın Tarihi:

25.09.2023

Anahtar Kelimeler

Dinleme engelleri,
Anne-çocuk iletişimi,
İletişim sorunları,
Okul öncesi dönem

Keywords

Listening barriers,
Mother-child
communication,
Communication
problems
Preschool period

Bu çalışmanın amacı, 60-72 ay çocuğu olan annelerin çocukları ile iletişiminde dinleme engellerine yönelik görüşlerini derinlemesine incelemektir. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Katılımcıların seçiminde çalışmanın amacına bağlı olarak amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Muğla ilinde bir kreş ve gündüz bakımevine çocuğu devam eden toplam 41 anneden 25'i oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen, annelerin dinleme engellerine yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik yapılandırılmış "Görüşme Formu" ve annelerin demografik verilerine ulaşmak için "Genel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Veriler, içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Yapılan içerik analizi sonucunda (1) Çocuğa Yaklaşım, (2) Problemi Tanımlama, (3) Probleme Çözüm ve (4) İletişim Çıktıları olmak üzere dört temel tema elde edilmiştir. Araştırma sonucunda; annelerin çocukla iletişimde dinlemenin öneminin farkında oldukları görülmüştür. Bununla birlikte bazı annelerin çocuklarını sağlıklı bir şekilde dinlerken bazılarının da iletişim anında dinleme engellerini farkında olmadan kullandıkları görülmüştür.

ABSTRACT

This study examines in depth the views of mothers with 60-72 month-old children on barriers to effective listening in communication with their children. In addressing this issue, the current study adopted the phenomenological method, one of the most commonly used methodologies in qualitative research. Easily accessible sampling – a purposeful sampling strategy – was utilized to choose the participants. The study group of the research consisted of 25 out of 41 mothers whose children attend a kindergarten and day care center in Muğla. Mothers' views on barriers to listening were collected using a semi-structured "Interview Form" developed by the researchers. Mothers also completed the "Demographic Information Form". The data were analyzed with the content analysis technique. As a result of the content analysis, four basic themes were obtained: (1) Approach to the Child, (2) Defining the Problem, (3) Solving the Problem, and (4) Communication Outcomes. As a result of the research; It has been observed that mothers are aware of the importance of listening in communication with their children. However, it has been observed that while some mothers listen to their children in a healthy way, others unconsciously use listening barriers during communication.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1276729>

Atıf/Cite as: Tekin, H., & Temiz, G. (2023). Anne çocuk iletişiminde dinleme engelleri: 60-72 ay çocuğu olan annelerin görüşleri. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(3), 1561-1577.

Giriş

İletişim, başkalarıyla bağlantı kurmak için fikir, duygu ve düşüncelerin sözlü veya sözsüz olarak farklı yollarla ortak işaretler kullanılarak ifade edildiği ve bu ortak işaretlerin başkaları tarafından alınıp yorumlandığı bilinçli veya bilinçsiz, amaçlı ya da amaçsız yapılan bir süreç olarak tanımlanır (Arabacı & Ömeroğlu, 2013; Teke, 2021). İletişim sosyal bir durumdur ve insanların bir arada yaşamasını sağlar (Kazan & Sarısoy, 2021). Birçok becerinin temelini oluşturan iletişim becerileri; dilsel ve sözel olmayan mesajları uyum içinde kullanarak etkili iletişim ve etkili kişilerarası ilişkiler kurmayı mümkün kılan eylemlerdir (Güneri vd., 2018). Daha açık bir ifadeyle etkili iletişim; karşılıklı iletişimde cevap verme, cevaplardan diğer kişinin duygu ve düşüncelerini yansıtmaya, diğer kişinin duygu ve düşüncelerini etkilemeyen veya yönlendirmeyen sorular sorma, sözlü olmayan mesajları çözme ve uygun cevaplar verme, göz kontağı kurma, geri bildirimde bulunma, "ben" diliyle cevap verme, empati kurma ve eleştirilere uygun cevaplar verme, olumlu cevaplar verme, kararlı davranışlar sergileme, sorunları uygun yöntemlerle çözme gibi unsurları içerir (Posluoğlu Baydar, 2014). Yetişkinlerin çocuklarını destekleme noktasında bu becerileri kullanarak önemli rol model olduğu düşünüldüğünde, erken çocukluk döneminde aile içi iletişimle başlayan bu desteğin çocuklara rehberlik edebileceği ve ebeveynler için daha iyi birer anne baba olma yolunda fark yaratacağı söylenebilir (Kazan ve Sarısoy, 2021).

Aile içi iletişim, anne ile çocuk, baba ile çocuk, anne ile baba ve kardeşler arasındaki iletişim olarak açıklanabilir. Sağlıklı bir aile ortamını tesis etmek ve aileler için demokratik bir ortam yaratmak, fikirlerin açık bir şekilde ifade edilmesini, karşılıklı güveni, iş birliğini ve desteği gerektirir. Etkili iletişimin olduğu bir aile ortamında yetişen çocuklar, kendilerini ve duygularını ifade edebilen, kendine güvenen ve başkalarının haklarına saygı duyan bireyler olacaktır. Sağlıksız bir aile ortamında, etkili iletişimin olmadığı bir ortamda büyüyen çocuklar ise, duygu ve düşüncelerini tam olarak ifade edememekte, özgüvenleri ve özsaygıları düşük olmakta, kendi isteklerini ön planda tutmamaktadır. Sağlıksız bir aile ortamında yetişen çocuklar, birbirlerine güvenmelerini zorlaştıran eleştiri, yargılama, suçlama, azarlama gibi birçok olumsuz durum yaşarlar. Bu duruma çözüm, karşılıklı sohbet, empati ve saygıya dayalı bir aile iletişim ortamı yaratmakla mümkündür (Gümrükçü Bilgici ve Deniz, 2021).

Aile içi iletişimi etkileyen birçok faktör vardır. Aile ortamında iletişim kurmak, aile dışındaki insanlarla iletişim kurmaktan daha tehlikeli olarak kabul edilir. Aileler aynı ortamda yaşamaya ihtiyaç duyar ve bazı deneyimleri paylaşmak zorunda kalır. İletişimi zayıf ve olumsuz ailelerde, tüm aile ile birlikte özellikle çocuklar, duygusal hasara karşı son derece savunmasızdır (Yavuzer, 2000). Olumlu iletişim, aile sorunlarının çözümünde kilit bir ilkedir. Aile içi iletişimin en önemli amaçlarından biri iletişimi olumsuz etkileyen faktörleri ortadan kaldırmak, olumlu faktörleri desteklemek, iletişimin devam etmesini ve gelişmesini sağlamaktır. Okul öncesi dönem çocukları pek çok uyarana maruz kalırlar, dolayısıyla olumsuz bir iletişim ortamı çocuğun kişiliği ve gelişimi üzerinde olumsuz etki yaratabilir (Arabacı ve Ömeroğlu, 2016).

Çocuğun anne karnından itibaren çevresiyle özellikle de anne ile çocuk arasında iletişim kurmasını sağlayan faktör dildir. Dil, anlama (dinleme ve okuma) ve konuşma (konuşma ve yazma) bölümlerinden oluşur. Bunlardan anlama başlığı altında ele alınan dinleme, bireyin anne karnında kazanmaya başladığı ilk dil becerisidir. Dinleme, "konuşmacının herhangi bir konuda sesini duymak, ne söylediğini anlamak ve konuşmacının belleğinde neyin gerekli olduğunu tutmak için sese dikkat etmek" olarak tanımlanır (Ceyran, 2016). Çocuğun çevreyi anlamasını ve konuşmaya başlayana kadar kendini anlatmasını sağlayan tek beceri yine dinlemektir. Dinleme becerisinin anne karnında kazanılmış olması, bu becerinin diğer becerilerden farklı bir beceri olarak görülmesine neden olmuş, dolayısıyla çocuğun dinleme becerisini doğal olarak geliştirdiği ya da bu becerinin sonradan gelişemeyeceği yanılgısı yaygınlaşmıştır. Ancak dinleme de bir dil becerisidir ve her beceri gibi bu beceri de zamanla eğitimle geliştirilebilir (Melanlıoğlu, 2012). Kişisel öğrenmenin ilk alanı olan dinleme, yaşam boyu etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bu bağlamda dinleme, dil ve düşünme gelişimi ve sosyal etkileşim ile ilgili bir süreçtir. Dinleme yeteneği uzun bir süreye yayılır ve dinleme yeteneği gelişimseldir; çünkü çeşitli süreç ve aşamalara ayrılır. Etkileşimli olmak, konuşmacıyı, konuşmacının aktardığı bilgileri ve dinleme ortamını dinlemek anlamına gelir. Bu nedenle dinleme, çeşitli bilgileri öğrenme ve becerileri geliştirme konusunda karmaşık bir süreçtir (Güneş, 2007). Dinleme pasif bir süreç değildir. Aslında dinleyici de sürece en az konuşmacı kadar dâhil olabilir ve olmalıdır. 'Aktif dinleme' ifadesi, tamamen iletişime dâhil olma sürecini tanımlamak için kullanılır. Etkili dinleme sürecini daha iyi hale getirmek için etkili ve etkisiz dinlemeyi bilmek, daha da önemlisi etkili dinlemenin önündeki engelleri tanımak gerekmektedir (Sadulloevna, 2018).

İletişim sürecinde büyük bir öneme sahip dinleme becerilerinin önünde pek çok engel vardır. Dinleyiciyi dinlemekten alıkoyan engeller genel olarak iç ve dış faktörler olmak üzere iki türe ayrılabilir: Çevresel engeller ve

teknolojik engeller dinleyicinin konuşmacıyı dinlemekten alıkoymasından sorumlu olan dış faktörler olarak alınabilir. İç faktörler ise iki türe ayrılabilir: psikolojik engeller ve fizyolojik engeller. Çeşitli duygular ve/veya ruh halleri dinleyicinin dikkatinin dağılmasına neden olabilir ve dinleyici dinlemeyi bırakabilir. Örneğin konuşmacının bahsettiği konuyu önceden bildiğini düşünmek bir psikolojik engeldir (Raju, 2018). Bu duruma “cevabı bilmek” adı verilir ve dinleyici sabırsızca konuşmacının sözünü kesebilir veya cümleyi onun yerine tamamlamaya çalışabilir (Webb, 2016). Bunun yanında konuşmaya veya konuşmacıya karşı önyargılı davranmak da bir psikolojik engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda dinleyici çoğu kez konuşmacının söylediklerini kim olduğu ışığında değerlendirir ve dikkate bile almaz (Mackay, 1997). Konunun dinleyici açısından tamamen gereksiz olması da ayrı bir psikolojik engeldir. Bu duruma “ilgi eksikliği” de denebilir. Yine dinleyicinin konuşmacıdan büyük bir beklenti içine girerek onu dinlemesi ve bu nedenle konuşmacıyı uzaklaşması psikolojik engellerden biridir. Ayrıca konuşmacının bilinmeyen bir konu üzerine anlaşılmasız kelimelerle konuşuyor olması da bir psikolojik engel olarak düşünülmektedir. Bunların yanında hastalık, yorgunluk, uykusuzluk ile işitme, konuşma ve görme sorunları gibi engeller de dinleyicinin konuşmacıya ve konuşmasına dikkatini vermesini engelleyen birer fizyolojik engeldir (Raju, 2018). Bu tür engeller dinlemenin önüne geçer ve konuşmacılar arasındaki iletişimi bozar. Bu tür olumsuz durumların ortadan kaldırılmasına öncelik verilmesi, iyi bir dinlemenin ön koşulu olarak belirtilmiştir (Ceyran, 2016). Dinleme engellerinin genel bir değerlendirmesi hem dinleyicilerden hem de konuşmacılardan gelen engellerin olduğunu ve her iki tarafın da etkili bir dinleme süreci için önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak dinleyici ve konuşmacının kendisi, dinleme açısından herhangi bir soruna yol açmasa bile çevre koşullarının ve doğrudan dinlenecek konunun dinleme engellerine neden olabileceği göz ardı edilmemelidir. Konuşmacıdan kaynaklı sorunlar, konuşmacının genel konuşma tarzı ve tekniği, konu hakkındaki bilgilerinin yeterliliği ve konuşma sırasındaki eylemleri ile belirlenir. Bu tür sorunlarla karşılaşmamak için konuşmacının iyi derecede Türkçe bilmesi ve dinleyici seviyesine uygun bir konuşma geliştirmesi gerektiği belirtilmektedir (Emiroğlu, 2013).

Bu çalışmada teorik çerçeve olarak yararlanılan HURIER modeli, bireylerin dinleme davranışı algıları hakkında daha kesin bilgilere duyulan ihtiyaca cevap vermektedir (Brownell, 2017). HURIER Modeli, Brownell (1986) tarafından geliştirilmiştir. Model, dinlemenin altı aşamasını tanımlar ve bunlardan bahseder. HURIER kelimesi, Hearing (işitme), Understanding (anlama), Remembering (hatırlama), Interpret (yorumlama), Evaluating (değerlendirme) ve Respond (yanıt verme) anlamına gelen bir kısaltmadır. HURIER modeli, dinlerken İşitme, Anlama, Hatırlama, Yorumlama, Değerlendirme ve Yanıtlama olmak üzere altı faktörün devreye girdiğini ve iyi yapılırsa iki kişi arasında iyi bir iletişim ve anlayış sağlayabileceğini belirtir.

HURIER modelinde her faktör için dinleyicilere öneriler sunulmuştur. Örneğin 1. Hearing (işitme) faktörü için; dinlerken birden fazla işle uğraşılmaması, tamamen konuşmacıya odaklanılması ilk öneri olmuştur. Ayrıca dikkat dağıtıcı unsurların ortadan kaldırılması ve dinleyicinin kendini duymanın kolay olduğu bir yere konumlandırılması gerektiği ifade edilmiştir. 2. Understanding (anlama) faktörü için ise; öncelikle kelime dağarcığı veya jargona aşına olunmadığında konuşmacıdan açıklama istenmesi önerilmiştir. Ayrıca niyetleri netleştirmek için sorular sorulması da bir diğer öneri olmuştur. Bu faktör için ele alınan son öneri ise ayrıntıların konuşmanın ana noktalarından ayırt edilmesi ve konuşan kişinin sözünü kesmekten kaçınılması yönünde olmuştur. 3. Remembering (hatırlama) faktörü için; stresin hafızayı etkileyeceği düşünülerek dinleme aşamasında öncelikle sakin olunması ve konuşmaya odaklanılması önerilmektedir. 4. Interpret (yorumlama) faktörü için; konuşmacının sözel olmayan ipuçlarının gözlemlenmesinin önemine değinilmiştir. Sözler kadar duygusal mesajların da dinlenilmesi önerisinde bulunulmuştur. Ayrıca konuşmacıyı cesaretlendirmenin ve bireysel farklılıkları önemsemenin dinleme kalitesini arttıracığından bahsedilmiştir. 5. Evaluating (değerlendirme) faktöründe öncelikle “konuşmacıya yanıt vermeden önce mesajın tamamını dinleyin” önerisinde bulunulmaktadır. Bunun yanında yargıda bulunurken sağlam muhakeme yönergelerini uygulamak önerilmiştir. Duygusal çekiciliklerin mantıksal çekiciliklerden ayırt edilmesi ile dinleyicinin kişisel önyargılarının ve değerlerinin etkisinin farkına varması da önerilmektedir. 6. Respond (yanıt verme) faktörü için ise; dinleyicinin kasıtsız sözel olmayan iletişiminin farkında olması, yanıtının konuşmacının kararlarını nasıl etkilediğini anlaması, farklı yanıt türleri arasında ayırım yapabilmesi önerilmektedir (Nevada Legislature, 2016). HURIER modeli, dinleme etkinliğinin belirli göstergelerine dikkat çektiğinden, model, bireylerin dinleme davranışı algılarına ilişkin bilgi toplamak için makul bir temel olarak kullanılabilir (Brownell, 2017).

Alanyazında konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, Türkiye’de okul öncesi dönemde iletişim ve dinleme becerileri üzerinde birçok çalışma olduğu görülmektedir (Arabacı & Ömeroğlu, 2016; Basit, 2017; Bay & Şeker, 2020; Çetinel, 2016; Dere Çiftçi vd., 2021; Gümrükçü Bilgici & Deniz, 2021; Höl, 2017; Kazan & Sarısoy, 2021; Melanlıoğlu, 2012; Özer Özkan & Coşkun, 2015; Temiz, 2014; Teke, 2021; Türe Köse, 2019). Bununla birlikte yurtdışında okul öncesi dönemde iletişim ve dinleme becerileri ile ilgili son yıllarda yapılan çalışmaların çoğunlukla özel gereksinimli çocuklar üzerinde yapıldığı görülmüştür. Ayrıca normal gelişim gösteren okul öncesi dönem çocukları üzerinde iletişim ve dinleme becerileri ile ilgili yapılan çalışmalara da ulaşılmıştır (Chazin et al., 2018; Denham et al., 1994; Fagan & Iglesias, 2000; Jesus & Silva, 2019, Kee & Fae, 1992; Yakubova, 2021;). Ancak Türkiye’de dinleme engelleri ile ilgili yapılan herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

Anne ve çocuk iletişimde çocukları dinlemek onların kendilerinin ve duygularının olduğu gibi kabul edildiğini hissetmesini sağlamaktadır. Çocuklar kendi duygularının olduğu gibi kabul edilmediğini hissettiklerinde duygularını aileleri ile paylaşmamaya ve bunun sonucunda da ebeveynlerini destek alacakları bir kişi olarak görmemeye başlarlar. Çocukları dinlemenin farklı bir yararı da dinlemenin onların kendilerini tanımalarına, kendi problemlerini kendilerinin çözmelerine yardımcı olmasıdır. Etkin bir şekilde dinlenen çocuklar kendi duygularının ve yaşadıklarının daha çok farkına varırlar (Cihangir Çankaya, 2012). Bu noktadan hareketle annelerin çocukları ile olan iletişimlerinin ve dolayısıyla etkin dinlemenin önündeki engellerin incelenmesi yararlı olacaktır. Bu çalışmada 60-72 ay çocuğu olan annelerin dinleme engellerine yönelik görüşleri araştırılmak istenmiştir. Alan yazın incelendiğinde ülkemizde dinleme engellerine yönelik bir araştırmanın olmaması alanyazına katkı olması açısından da önem arz etmektedir. Belirtilen gerekçelerden dolayı 60-72 ay çocuğu olan annelerin çocukları ile iletişimde dinleme engellerine yönelik görüşlerinin incelenmesi bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, 60-72 ay çocuğu olan annelerin çocukları ile iletişimde dinleme engellerine yönelik görüşlerini derinlemesine incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- 60-72 ay çocuğu olan annelerin dinleme engellerine yönelik görüşleri nelerdir?
- 2- 60-72 ay çocuğu olan anneler çocuklarını nasıl dinlemektedir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada; mevcut durumu anlamak ve açıklamak için katılımcıların bireysel algılarını, deneyimlerini ve araştırma konularına bakış açılarını doğrudan deneyimlemek için nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır (Patton, 2014). Nitel araştırma yöntemleri, çeşitli araştırma tasarımlarını kapsamaktadır. Bu çalışmada ise, fenomen veya kavramlarla ilgili olarak birden fazla kişinin yaşam deneyimlerinin ortak anlamını tanımlayan fenomenolojik desen kullanılmıştır (Creswell, 2018). Araştırmada, fenomenolojik bir yaklaşımla "dinleme engelleri" kavramı incelenmiştir.

Araştırma Grubu

Katılımcıların seçiminde çalışmanın amacına bağlı olarak amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminin nedeni seçilen çocukların araştırmacının rahat ulaşabileceği bir kreş ve gündüz bakımevine devam ediyor olması ve ebeveynlerin çalışmaya katılmak için gönüllü olmalarıdır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu yöntem araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Bu örnekleme yöntemi yaygın olarak kullanılmakla birlikte sonuçları daha az genellenebilir. Ayrıca bu yöntemin maliyeti de diğer yöntemlere göre daha azdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Buna göre araştırmanın çalışma grubunu, Muğla ilinde bir kreş ve gündüz bakımevine çocuğu devam eden toplam 25 anne oluşturmuştur. Bahse konu kreş ve gündüz bakımevine 60-72 ay arası çocuğu devam eden 41 anne vardır. Çalışma grubu oluşturulurken gönüllülük esasına göre bu anneler arasından seçim yapılmıştır. Araştırmada etik kurallar çerçevesinde okul ismine yer verilmemiş; seçilen anneler A1, A2, A3...şeklinde kodlanmıştır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler tablo 1.’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Yaş	Eğitim Durumu	Çalışma Durumu
A1	38	Lisans	Çalışmıyor
A2	34	Önlisans	Çalışıyor
A3	44	Lise	Çalışmıyor
A4	35	Önlisans	Çalışıyor
A5	33	Ortaokul	Çalışıyor
A6	28	Önlisans	Çalışıyor
A7	41	Yüksek Lisans	Çalışıyor
A8	29	Ortaokul	Çalışmıyor
A9	36	Lisans	Çalışıyor
A10	30	Önlisans	Çalışmıyor
A11	38	Lise	Çalışmıyor
A12	31	Lisans	Çalışıyor
A13	34	Lisans	Çalışıyor
A14	29	Önlisans	Çalışıyor
A15	33	Lisans	Çalışıyor
A16	34	Lisans	Çalışmıyor
A17	30	Ortaokul	Çalışmıyor
A18	37	Lise	Çalışıyor
A19	41	Lisans	Çalışıyor
A20	28	Lise	Çalışmıyor
A21	36	Lisans	Çalışıyor
A22	28	Ortaokul	Çalışmıyor
A23	48	İlkokul	Çalışmıyor
A24	40	Lisans	Çalışmıyor
A25	44	Yüksek Lisans	Çalışıyor

Tablo 1'e göre katılımcı annelerin 5'i 29 yaş ve altında, 14'ü 30-39 yaş aralığında, 6'sı da 40 yaş ve üzerindedir. Bununla birlikte annelerin 1'i ilkokul, 4'ü ortaokul, 4'ü lise, 5'i ön lisans, 9'u lisans ve 2'si yüksek lisans mezunudur. Annelerin 14'ü herhangi bir işte çalışırken, 11'i bir herhangi işte çalışmamaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen, annelerin dinleme engellerine yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik yarı yapılandırılmış "Görüşme Formu" ve annelerin demografik verilerine ulaşmak için "Genel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Genel bilgi formunda; annelerin yaşı, çalışma durumu ve öğrenim durumuna ilişkin bilgiler yer almaktadır. Görüşme formunun oluşturulmasında öncelikle alan yazın taraması gerçekleştirilmiş, taslak maddeler oluşturulmuştur. 3 alan uzmanının görüşü doğrultusunda görüşme formuna 10 soru olacak şekilde son şekli verilmiştir. Ardından Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı bir özel kreş ve gündüz bakım evine gidilerek araştırmanın amacı ile ilgili yöneticilere bilgilendirme yapılmış; ortak

bir gün belirlenerek 60-72 ay arası çocuğu olan annelerle bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. Bilgilendirmenin ardından araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan ve ilgili kurumdan araştırma izin formları alınmıştır. Formların alınmasıyla birlikte Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kuruluna başvurulmuştur. Başvurunun, kurulun 01.11.2021 tarih ve 6 nolu karar ile olumlu olarak sonuçlanması üzerine katılımcı annelerle ortak görüşme günleri belirlenmiş, ülkemizde 2021 covid-19 pandemisinin etkili olması nedeniyle yüz yüze görüşme yerine online video görüşme platformu üzerinden belirlenen tarih ve saatlerde kendileriyle görüşülmüştür. Her biri 20-30 dakika arası süren görüşmeler elektronik olarak kayıt altına alınmıştır. Bu görüşmelerde katılımcılara günlük hayatta çocukları ile iletişim kurma yöntemleri, yaşanması muhtemel iletişim sorunları ile dinleme sorunları ve bunları çözüme yolları, anne-çocuk arasında sağlıklı bir iletişimin etkileri, dinleme engelleri kavramı ile ilgili sorular sorulmuştur. Ayrıca katılımcılardan yanıtlarını derinleştirmek için örnekler vermeleri istenmiş ve katılımcıların yanıtlarına neden ve niçin gibi ek sorular sorulmuş, böylece yanıtlar zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Bu süreç sonunda 25 görüşme notu elde edilmiştir. Nitel araştırma yoruma dayalıdır ve araştırmacılar genellikle katılımcılarla yoğun bir deneyime ve sürekliliğe sahiptir (Creswell, 2018). Bu çalışmada, araştırmacılar bir araç görevi üstlenmiş ve doğrudan veri toplama sürecine ve veri analizine dâhil olmuşlardır. Veri toplama sürecinde araştırmacılar mümkün olduğunca objektif olmaya ve katılımcıların davranışlarını veya dilini yargılamamaya özen göstermişlerdir.

Verilerin Analizi

Veriler, içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Bu analiz türü; birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada öncelikle toplanan veriler yazılı ortama aktarılmıştır. Yazılı hale getirilen veriler katılımcıların kendilerine tekrar gönderilmiş ve söylemek istediklerinin doğru anlaşılıp anlaşılmadığı teyidi alınmıştır. Daha sonra araştırmacının yazarları ayrı ayrı analiz için hazır hale getirilen verileri okumuş ve genel olarak kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlar bir araya getirilerek, temalar elde edilmiştir. Daha sonra veri setinden basit seçkisiz yöntemle seçilmiş 2, 6, 9, 12, 17, 23 numaralı katılımcıların verileri ve hazırlanmış kod seti çocuk gelişimi alanında nitel araştırmalar üzerine çalışan bir uzmana verilmiş veri setlerini kodlaması istenmiştir. Uzmanın kodlaması ile araştırmacıların kodladığı veri seti karşılaştırılarak değerlendiriciler arası güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ortaya çıkan farklı kodlar tartışılarak görüş birliği sağlanmıştır. Görüş birliği / (Görüş birliği + Görüş ayrılığı) x 100 formülü kullanılarak hesaplama yapılmıştır. Kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %80 olması beklenmektedir (Patton, 2014). Araştırmanın kodlayıcılar arası güvenilirliği %89,2 olarak bulunmuştur. Bu süreç sonucunda aşağıda belirtilen dört temel tema, literatür çerçevesinde sunulmuş ve tartışılmıştır.

Bulgular

Yapılan içerik analizi sonucunda (1) Çocuğa Yaklaşım, (2) Problemi Tanımlama, (3) Probleme Çözüm ve (4) İletişim Çıktıları olmak üzere dört temel tema elde edilmiştir. Çocuğa yaklaşım teması altında 14 kod, problemi tanımlama teması altında 3 kod, probleme çözüm teması altında 10 kod ve iletişim çıktıları teması 9 kod olmak üzere toplamda 36 kod çıkarılmıştır. Ortaya çıkan bu kodlar ve temalar tablo 2.'de sunulmuştur.

Tablo 2. Kodlar ve Temalar

Sıra No	Kodlar	Temalar
1	Sabır	Çocuğa Yaklaşım
2	Empati	
3	Saygı	
4	İlgi	
5	Açıklama yapmak	
6	Tutum	
7	Güven	
8	Sakinlik	
9	Dikkatli olmak	
10	Sevgi	
11	Baskı	
12	Fazla müdahale	

13	Ertelemek	
14	Olumsuz davranışlar	
15	Yoğunluk	
16	İletişim araçları	Problemi Tanımlama
17	Yorgunluk	
18	Anlaşmak	
19	İfade etmek	
20	Farklılık	
21	Fırsat vermek	
22	Zaman ayırmak	Probleme Çözüm
23	Odaklanma	
24	Destek almak	
25	Başarılı olmak	
26	Çözüm	
27	Yetenek	
28	Gururlanmak	
29	Mutluluk	
30	Stres	
31	Özsaygı	
32	Sağlık	İletişim Çıktıları
33	Bilinçli olmak	
34	Uyum	
35	Sosyallik	
36	Gelişim	

Elde edilen her bir tema altında araştırma alt problemleri kategorize edilerek incelenmiş ve ulaşılan bulgular aşağıda sunulmuştur. Bu kapsamda “Problemi Tanımlama”, “İletişim Çıktıları” ve “Probleme Çözüm” temalarının sadece araştırmanın birinci alt problemi olan annelerin dinleme engellerine yönelik görüşlerini içeren bulguları içerdiği belirlenmiştir. Bununla birlikte “Çocuğa Yaklaşım” temasının ise araştırmanın ikinci alt problemi olan annelerin çocuklarıyla iletişimlerinde dinleme yöntemlerini içeren bulguları içerdiği sonucuna ulaşılmıştır.

1. 60-72 Aylık Çocuğu Olan Annelerin Dinleme Engellerine Yönelik Görüşlerine Ait Bulgular

1.1. Problemi Tanımlama Teması

Yapılan görüşmelerde katılımcıların bir kısmı dinleme engelleri kavramını iş yoğunluğu ve yorgunluk olarak algıladıklarını ve bu kapsamda ev içinde ve dışındaki işlerin yoğunluğu ile ve bu nedenle ortaya çıkan yorgunluğun bir sonucu olarak çocuklarını yeterince dinlemediklerini ifade etmişlerdir. Dinleme engellerinin ne olduğu doğrudan sorulduğunda A5, A7, A11 ve A20, A22 ve A24’ün hiçbir fikrinin olmadığı görülmüştür. Örneğin, A20 bu durumu;

“Yani aslında dinleme engelleri ne demek diye düşünüyorum. Dinlerken nasıl bir engel? Çünkü inanın bu konuda pek bir bilgim yok.” şeklinde ifade etmiştir.

Öte yandan, A2, A3, A14 ve A15 ise dinleme engellerinin yoğunluk ve yorgunluk anlamına geldiğini ifade etmişlerdir. A15 dinleme engelleri kavramının kendisi için ne ifade ettiğini şöyle belirtmektedir:

“Keşke böyle bir imkân olsa da işler bitse, tamamen çocuklar üzerine odaklanabilirsek. Çocuklara daha iyi vakit ayırabilirsek her şey daha iyi olacak. Yoğun olduğumuz zamanlarda dinleyemiyoruz mesela. Bir şey yaparken içimizden çabuk yapalım düşüncesi bir şeyleri sürekli yetiştirme çabası oluyor. Bu bir dinleme engeli mesela.”

Bununla birlikte A3 dinleme engelleri deyince aklına işlerden kaynaklı yorgunluk geldiğini;

“Dinleme engeli deyince aklıma şey geliyor. Hani malum anneler çok yoğun çalışıyor. Bazen öyle çok yorgun oluyorlar ki birini dinleyecek halleri kalmıyor. Ev işleri çok yoruyor insanı. Hem enerjisi bitiriyor hem de iletişimi koparıyor.” sözleriyle ifade etmiştir.

Bunların yanında bazı katılımcılar da dinleme engellerini televizyon, telefon veya tablet gibi iletişim araçlarıyla tanımlamıştır. Örneğin A9 bu iletişim araçlarının dinlemeye engel teşkil etmesinden duyduğu rahatsızlığı;

“Direkt televizyon çağırıyor bende. Doğrudan dinlemeye engel oluyor bunlar. Mesela çocuk bir şey söyleyecek oluyor ben hemen anneciğim bir dakika şunu bir izleyeyim diyoruz. Bu bir engel mesela.” sözleriyle ifade etmeye çalışmıştır.

Aynı şekilde A19’da dinleme engelleri deyince aklına gelen şeylerin televizyon ve telefon olduğunu ifade etmektedir. A19 bu düşüncesini;

“Televizyon, telefon. Ya onlara takılıyor ya dinlemiyoruz. Televizyona takılıyor. Eşime bir şey söylüyorsun, 3 kere söylüyorsun, adam anlamıyor. Veya sen televizyondaki bir diziyeye takılıyorsun kadın olarak, ne önemi varsa o dizinin? Çocuğun sana 3 kere anne anne diyor ondan sonra sen duyuyorsun.” sözleriyle açıklamıştır.

1.2. İletişim Çıktıları Teması

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde bir annenin çocuğuyla sağlıklı bir iletişim ve dinleme ortamı oluşturmasının hem anne çocuk arasında karşılıklı bir güven ortamı oluşmasına katkı sağladığı hem de çocukta özgüven duygusunu geliştirdiği fikri öne çıkmıştır. Anne çocuk arasındaki sağlıklı dinlemenin, olumlu bir güven ortamı oluşturduğunu düşünen A7 bu konudaki fikrini şu sözlerle açıklamaktadır:

“Anne ve çocuk arasında böyle bir dinleme ortamının olması ilerde anne ve çocuk arasındaki sırları engeller diye düşünüyorum. Benim en çok korktuğum şey çocuklarımın benden bir sır saklaması. Bir şey saklaması. Sağlıklı dinlemeyle her iki taraf için de çocuğun da kendine güveni tam olur diye düşünüyorum. Bizim kendimizi en çok güvende hissettiğimiz yer ailemiz. Çocuk evde kendini güvende hissederse fikirlerinin kabul edileceğini yani dolayısıyla dinlendiğini bilirse o zaman bize her şeyi söyler. Her şeyi konuşabiliriz. Bu onun arkadaşlık yaşantısını da olumlu etkiler.”

A7 ile benzer görüşe sahip olan A21 anne çocuk arasındaki karşılıklı güven duygusunun ancak sağlıklı bir iletişim ve dinleme sayesinde olabileceğini;

“Bence bu karşılıklı güven o kadar önemli ki...bu anne çocuk arasındaki her şey iyi bir iletişimden kaynaklanıyor. İyi bir iletişimle o çocuğa yapmak istediğin her şeyi yaptırabilirsin. Dinlendiğini anlayan çocuğun sana güvenir. Sen ona güvenirsin. Bu çocuğu da çok olumlu etkiler.” sözleriyle açıklamaktadır.

Öte yandan katılımcıların birçoğu anne çocuk arasındaki sağlıklı dinlemenin çocukta özgüven duygusunu olumlu yönde etkilediğini düşünmektedir. Örneğin A17 bu konudaki görüşünü şu sözlerle açıklamaktadır:

“Sağlıklı dinleme ne işe yarar? Çocuk bir kere özgüvenli olur. Ben bunu başarabiliyorum, bunu yapabiliyorum diyebilir. En azından bize gerek duymadan ben bunun üstesinden gelebilirim diyebildikten sonra bir çocuğun yaşantısı da iyi yönde ilerler diye düşünüyorum.”

A17 ile benzer şekilde A8’de;

“Yani bu gerçekten çocuğun okuldaki başarısını güçlendirir. Okul başarısı da özgüveni sayesinde iyi olur. Yani diyebiliriz ki özgüvenine doğrudan katkı sağlar. Özgüvenin tavan yapması sebebi de denebilir. Hayatındaki başarının sebebi.” sözleriyle düşüncelerini dile getirmektedir.

Belirtilen ifadelerden de anlaşılacağı üzere bir çocuğun annesi ile arasında sağlıklı iletişim ve dinleme kurması hem anne çocuk arasındaki ilişkiye hem de doğrudan çocuğa birçok katkı sağlamaktadır.

1.3. Probleme Çözüm Teması

Yapılan görüşmelerde bazı katılımcılar zaman zaman çocuklara gönderilen ve bir problem olarak görülen olumsuz iletilerden kurtulmak için açıklama yaparak ve konuyu değiştirerek hatayı telafi etme gibi çözümler öne sürerken bazı katılımcılar düşünerek hareket etme ve uzman desteği alma gibi çözümler öne sürmüştür. Örneğin bu konuda A1’in ifadesi şu şekildedir:

“Böyle bir sorunla karşılaştığında ne yapılabilir? Bir daha yapmamaya çalışılır. Ona senin daha iyi olman için hasta olmaman için bunları yapıyoruz denir. Yani açıklama yaparız ki telafi etmeye çalışırız. Bu işe yarar bir çözüm bence.”

Bununla birlikte A7 de çocuğa zaman zaman gönderilen olumsuz iletilerden kurtulmak için konuyu değiştirmenin bir çözüm olduğunu düşünmektedir. Bu konudaki görüşünü ise şu şekilde açıklamaktadır:

“Yani böyle şeyler söyleniyorsa çaresizlikten söylenmiştir. Orada ebeveyn pek çocuğu düşünmeden hareket etmiştir. Anne o hatayı fark ettiğinde doğru mu yapıyor o da bilmiyor fakat hemen konuyu değiştirmeye çalışıyor. Bu neden bir çözüm olmasın?”

Katılımcıların bazıları da çocuklara gönderilen olumsuz iletilerden kurtulmak için düşünerek hareket etmenin ve uzman desteği almanın öneminden bahsetmiştir. Örneğin A25 bu konudaki düşüncesini;

“Bazen duygularımızla hareket edip çocuğa etiketler yapıştırabiliyoruz. O an durmamız gerekiyor. Eskiden kalan yerleştirilmiş bazı kelimeler oluyor onları kullanıyoruz fark etmeden. Yani düşününe düşününe hareket etmek lazım. Çocukla daha uyum içinde biraz daha uzun süreli dinlemek ve dikkatini ona vermek lazım.” sözleriyle ifade etmektedir.

A25’in bu görüşünden farklı olarak A6, bahsi geçen olumsuz iletilerden kurtulmak için uzman desteği almanın bir çözüm olduğunu ifade etmektedir. A6’nın bu konudaki görüşü şu şekildedir:

“Kesinlikle bir uzmandan destek almak gerekir diye düşünüyorum. Çünkü bu iletileri ben gönderiyorsam benden kaynaklı büyük bir sorun var demektir. Ya şimdi çocuklar zaten genelde ailelerin nasıl yetiştirdiğine bağlı olarak büyüyor.”

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere çocuklara gönderilen olumsuz iletilerden kurtulmak için katılımcı annelerin çeşitli çözüm önerileri vardır.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde anneler kendilerinin ve eşlerinin çocuklarıyla aralarında yaşanması muhtemel iletişim ve dinleme sorunlarını çocuğa odaklanarak, onun için kaliteli zaman üreterek ve onu sabırlı bir şekilde dinleyerek çözüme yoluna gittiklerini ifade etmektedirler. Bu konuda A21, dinleme sorunları için çözüm önerisini şu şekilde ifade etmektedir:

“Daha çok sosyal hayat dediğimiz arkadaş eş dost ya da televizyon telefona bakıyorsam çocuğum o anda o tarz bir şey söylüyorsa telefona bakmak lükstür lüksten vazgeçmek gerekir çocuk her şeyden öncelikli diye düşünüyorum. Ben bazen bu hatayı yapıyorum. Bu yüzden konuşurken, sohbet ederken çocuğa odaklanacağız. Bu dinleme sorunlarını ortadan kaldıracaktır.”

A21 ile aynı görüşü paylaşan A5 ise bunu;

“Her şeyi bırakıp onu dinlemeye odaklanırsam hiçbir sorun kalmaz. Çocuk dinlenmek ister. Bugün yeterince dinlenen çocuk yarın yeterince dinleyecektir” sözleriyle açıklamaktadır.

Diğer yandan bazı anneler dinleme sorunlarını çözebilmek için çocuğa zaman ayırmak gerektiğini düşünmektedir. Bu konuda A16 görüşünü;

“Bence gün içinde 45 dakika verimli oyun oynayabileceğimiz bir zaman yaratmak iyi olur diye düşünüyorum. Çocuk o zamanı verimli olarak kabul ederse sonrasında seni zorlamıyor. Bu sorunların çözümüne yardımcı olur.” sözleriyle açıklamaktadır.

A16 ile aynı görüşü paylaşan annelerden biri de A25’tir. A25 de bu konudaki önerisini;

“Kaliteli vakit geçirmek lazım çocukla. Vakit ayırmak lazım. Bir şeyleri beraber yapmak lazım. Çocukların maddi manevi ihtiyaçlarını anlamak lazım.” şeklinde ifade etmektedir.

Bunların yanında A3 de A16 ve A25 gibi dinleme sorunlarını çözmek için çocuğuna zaman ayırdığını, onunla etkinlikler yaptığını belirtmektedir. Bunlarla birlikte katılımcıların büyük çoğunluğu çocuklarıyla yaşadıkları dinleme sorunlarının çözümünde onları sabırlı bir şekilde dinlemenin önemine değinmişlerdir. Örneğin A2 sabırla çocuğun sözünü bitirmesini beklemenin ne kadar önemli olduğunu şu sözlerle dile getirmektedir:

“İlk önce sabırla sözünü bitirmesini beklerim çünkü bazen bunu çok yapıyoruz sanki her hamlesinde küçük şeyler düşünüyoruz yanlışlıkla oluyor farkındayım bu durumun. Çocuk aslında belki başka bir şey söyleyecek. Dinlemiyoruz çok fazla. O yüzden çocuk kendini ifade edemiyor ki. Hem bizim için hem de çocuk için çıkmaz sokak! Biraz dinlemeyi öğrenmeliyiz.”

A2 ile benzer şekilde A11 de dinleme sorunlarının çözümü için sabrın önemine dikkat çekmektedir. A11 bu konudaki düşüncesini;

“Bunun için kızım bir şey anlatırken mesela eşime önce kızımı dinlemesini öneririm. Sözlerinin bitmesini beklemesini söylerim. Yani öncelik kızım olur. Daha sonra eşimle değerlendirme yaparız. Burada çocuk kendine değer verildiğini hissetmeli bir defa.” sözleriyle açıklamaktadır.

A2 ve A11 ile aynı düşünceyi paylaşan A24 de bu konudaki fikrini şu sözlerle ifade etmektedir;

“Çocuğu dinlememek ne büyük bir sıkıntı oluyor bir bilerseniz. Ben böyle bir durumda hemen babasına uyarıda bulunurum. Çocuğumuz kendisini tam olarak ifade etsin içinde kalmasın, ifade gücü gelişsin derim. Sonuna kadar dinlemesini söylerim. Babamız da gün içinde çok yorulduğu için onun söylemek istediğini kısa kestiği olabiliyor bazen.”

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcılar dinleme sorunlarına karşı farklı çözümler geliştirmişlerdir.

2. 60-72 Aylık Çocuğu Olan Annelerin Çocuklarını Dinleme Yöntemlerine Ait Bulgular

2.1. Çocuğa Yaklaşım Teması

Yapılan görüşmeler sonucunda bazı katılımcıların; annelerin çocuklarını daha sağlıklı bir şekilde dinleyebilmeleri için çocuğa ilgi gösterme, empati yapma, çocukla fiziksel temas kurma, göz kontağı kurarak konuşma ve sakin olma gibi önerilerde bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. A2 bu konudaki düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir:

“İletişim kurmamız gerektiği için ilk önce hani size de bahsettiğim gibi dinlemediğimizin farkındayım. Artık çocuklarımıza daha çok ilgi gösteren ebeveynler olmamız gerekir ki ne istediklerini anlayabilelim. Çünkü çağ çok enteresan bir yere gidiyor. Hiçbir şeye yetişemiyoruz bu yüzden ilgi eksikliği duyan çocuklar var. Bunun karşılığında da onları dinleyen anlayan yani ilgi gösteren ebeveynler olma taraftarıyız.”

Çocuğa ilgi göstermenin yanında onunla empati kurulması gerektiğini düşünen A7 bunu;

“Ben en çok empati yaparak dinlemeye çalışıyorum. Hani sonuçta hepimiz insanız değer görmek istiyoruz. Çocukları dinlerken gerçekten yargılamadan onları anlayarak dinlemek gerekiyor. Bazı yerlerde onaylayıp bazı yerlerde onaylamıyorsak bunu onlara açık bir şekilde belirtmek gerekiyor.” sözleriyle ifade etmiştir.

Bununla birlikte bazı anneler, daha sağlıklı bir dinlemenin fiziksel temas yoluyla da gerçekleşebileceğini düşünmektedir. Örneğin bu konuda A16;

“Eğer onun dinlenmeye gerçekten ihtiyacı olduğunu düşünüyorsanız gel bakalım kucağıma demelisiniz. Temas çok önemli. Kendim de temas kurmak istiyorum. Çocukların da bunu istediğini düşünüyorum. Bu da dinlerken bir çözüm olabilir. Anneler bunu yapabilir mesela.” sözleriyle fiziksel temasın önemini açıklamıştır. Bazı katılımcılar ise annelerin çocuklarıyla daha sağlıklı bir dinleme ortamı oluşturabilmesi için göz kontağı kurmanın önemine değinmiştir. Örneğin A18;

“Annelere önerim; çocuklarıyla göz teması kurarak güzel bir şekilde konuşmaları. Öyle ki, çocuk sana bir şey anlatmak istediğinde onu hemen karşına alacaksın. Onun göz seviyesine inerek gözlerine bakarak onu dinleyeceksin. Başka türlü zor olur diye düşünüyorum” sözleriyle bu konudaki düşüncelerini dile getirmiştir.

Bunlarla birlikte katılımcılar annelere çocuklarına karşı sakin olmalarını da önermektedir. Bu konuda A8;

“Evladıyla iletişim kurabilmek istiyorsa annelerin biraz nefes almayı öğrenmeleri gerekiyor. Yani çocuğu dinlemeden çocuğu yargılamadan işte ona sen öylesin böylesin demeden bir nefes alıp onunla sakin bir şekilde güzel bir şekilde konuşması gerekiyor. Aslında iletişim kurmanın en güzel en temiz yolu bu” sözleriyle sakinliğin öneminden bahsetmiştir.

Yukarıdaki ifadelerin de ortaya koyduğu gibi bazı katılımcılar annelere çocuklarını daha sağlıklı bir şekilde dinleyebilmeleri için; çocuğa ilgi gösterme, empati yapma, çocukla fiziksel temas kurma, çocukla göz kontağı kurarak sakin konuşma gibi önerilerde bulunmaktadır. Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcılar çocuklarına yeterli ilgiyi göstermemeleri nedeniyle iletişim sorunları yaşadıklarını düşünmektedir. Bu konuda A3, A17, A19, A22 ve A24 aynı görüşü paylaşmaktadır. Örneğin A22 bu konudaki düşüncesini;

“Çevremde görüyorum arkadaşlarımdan. Çocukla fazla ilgilenmiyorlar çocuğun üstüne düşmüyorlar kendi o gün ne yapmak istiyorsa onunla ilgileniyorlar. Çocukla fazla ilgilenmiyor çocuğu dışlıyor gibi oluyor. Bu iletişim sorunlarının sebebi anne-babadan kaynaklanır. Çocuklar da ilgi istiyor. Çocukların söz hakkını dinlememiz gerekir. Çocuk da olsa onların da fikrini almamız lazım.” sözleriyle ifade etmektedir.

Annelerin çocuklarına karşı yeterince ilgi göstermediğini savunan A24'te bu durumu aşağıdaki sözlerle ifade etmektedir:

“Günderlik stres inanın çok fazla. Sosyal işleri yapmaktan çok fazla zaman ayıramıyor anneler. Çok zaman ayırmayınca çocuklar ilgisiz kalıyor. Çocuklar ilgisiz kalınca da dijitale yöneliyor ve büyük bir sıkıntı oluşuyor. Yani annenin bu süreçte ilgi göstermemesinden kaynaklanıyor.”

Yapılan görüşmeler sonucunda bazı katılımcıların günlük hayatta çocuklarını daha çok sabırlı ve sakin bir şekilde dinledikleri, bazıların ise dinleme sorunları yaşadıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu konuda A5’in ifadesi şu şekildedir:

“Daha çok hani böyle konuşurken birbirimizi dinleriz. Ona olmasını istediğim şeyleri anlatırım o da beni dinler ve yapar. Onun da anlattıklarını ben dinler ve yaparım. Öyle geçinip gidiyoruz biz. Hani bu konuda çok sıkıntı çekmiyoruz diyebilirim.”

Bunun yanında A15 ise çocuğunu dinlerken sakin bir yolu tercih ettiğini;

“Bazen beni çok sınırlendirse de sakinliğimi koruyarak dinlemeye çalışıyorum. Çok duygusal bir çocuk. Güzel dinlendiğinde güzel sonuçlar alınabiliyor. Biraz sakinlikle karşıladığım zaman sorun olmuyor” şeklinde ifade etmiştir.

Çocuğuyla iletişim kurarken çocuğunun anlattığı şeyi açık bir şekilde dinlediğini söyleyen A4 ise bunu;

“İsteklerini açıkça ifade edebilen bir çocuk. Onu sonuna kadar dinliyorum. Fakat her istediği olmuyor tabi. Onların sebeplerini ve neden olmadığını anlatarak onunla iletişim kuruyorum. O da bunu kabul ediyor. Genelde böyle” sözleriyle belirtmiştir.

A9 da çocukla iletişim kurarken onu dinledikten sonra açıklama yapmanın öneminden bahsetmiştir. Bu konuda A9’un ifadesi şu şekildedir:

“Çocuğum hani ona gerekli açıklamayı yaptığımız sürece makul bir çocuk. O yüzden çok sıkıntı yaşıyoruz desem yalan söylemiş olurum. Onun anlayabileceği türden bir açıklama yaptığımız sürece hiçbir problem yok.”

Çocuğuyla iletişim kurarken dinleme konusunda çatışma yaşadığını ifade eden anneler de vardır. Bunlardan biri olan A16 bu durumu;

“Bu son zamanlarda karşılıklı bir çatışmaya girdik. Annenin sözü pek dinlenmiyor oldu. Onun istediğini yaptığımız sürece bir sorun yok. Benim söylediklerimi, benim belirlediğim kuralları hiç ama hiç yapmıyor. Ben de sanırım onu dinlemiyorum” sözleriyle ifade etmiştir.

Yine bununla birlikte A20;

“Genelde beni dinlemiyor. Özellikle benim yapmasını istemediğim, yapma dediğim kuralları zorla böyle birkaç sefer söylemeye yaptırabiliyorum. O yüzden ben de bazen onu dinlemiyorum. Bayağı bir çatışma oluyor. Zor oluyor tabii ki. Sakin kalmaya çalışıyorum. Bazen sınırleniyorum. O şekilde. Zor bir çocuk.” sözleriyle çocuğuyla iletişim sürecinde yaşadığı çatışmayı ifade etmiştir.

Yukarıdaki ifadelerin de ortaya koyduğu gibi bazı anneler çocuklarıyla sakin bir şekilde onlara açıklama yaparak ve onlarla anlaşarak iletişim kurmaktayken bazı anneler ise bu konuda çocuklarıyla bir çatışma içine girmektedir. Diğer yandan katılımcılar bir iletişim anında çocuğa gereğinden fazla müdahalede bulunarak konuşmasına fırsat vermedikleri için dinleme sorunları yaşadıklarını ifade etmektedirler. A8 bu konudaki düşüncesini aşağıdaki sözlerle ifade etmektedir:

“Bazen öyle çok konuşuyorlar ki, hemen müdahale ediyoruz. Oğlum hayır sen öyle demek istemedin ben biliyorum. Annen seni anladı sen rahat ol tamam mı? diyerek lafı bir nevi çocuğun ağzına tikiyoruz”.

Fazla nasihat nedeniyle çocuğunu yeterince dinleyemediğini düşünen A7’de bu düşüncesini;

“Yani ben dinlediğimi düşünüyorum ama biraz da belki fazla nasihat veriyor. Dinliyorum ama dinleme bitmeden hemen o nasıl düzeltilebilir. Ona müdahale ediyorum. Çözüm bulmaya çalışıyorum. Çocuk belki sadece dinlenmek istiyor. Ama kendime engel olamıyorum bu konuda.” sözleriyle açıklamaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

60-72 ay çocuğu olan annelerin çocukları ile iletişimlerinde dinleme engellerine yönelik görüşlerini derinlemesine inceleme amacıyla yapılan bu çalışma önemli bulgular ortaya koymuştur. İlk olarak; katılımcıların bir kısmının dinleme engelleri kavramını iş yoğunluğu ve yorgunluk olarak algıladıkları ve bu kapsamda ev içinde ve dışındaki işlerin yoğunluğu ve bu nedenle ortaya çıkan yorgunluğun bir sonucu olarak çocuklarını yeterince dinleyemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yorgunluk iş yoğunluğunun bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yorgunluk kişilerde dikkat dağınıklığına neden olmakla birlikte, odaklanma sorunlarını da beraberinde getirir. Dinlemenin odaklanmayla birlikte meydana geldiği düşünüldüğünde iş yoğunluğu ve yorgunluk dinlemeyi olumsuz yönde etkileyecektir. Bununla birlikte çocuğun dünyasında önemli rol oynayan annenin zor günler geçiriyor olması, evde aksilikler yaşamış olması, sağlık sorununun olması, eşine ya da aileden birine kızmış olması, yetiştirilmesi gereken acele işlerinin olması durumunda anne çocuğunun bazı davranışlarını kabul edemeyebilir. Bu durumda anneler çocuklarıyla iletişimlerinde yargılama, ad takma, öğüt verme, uyarma, emir verme gibi çocuğu olduğu gibi kabul edilmediğini belirten ifadeleri kullanmaktadırlar (Navaro, 1999; Tayfun, 2009). Nitekim Çelik (2019)'in yaptığı araştırmasında da yorgunluk gibi fizyolojik sorunların dinlemeyi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunların yanında bazı katılımcılar da dinleme engellerini televizyon, telefon veya tablet gibi iletişim araçlarıyla tanımlamıştır. Siber yaşam, aileyi ve aile içi iletişimi derinden etkilemektedir. Siber hayatın aile ve aile içi iletişim üzerinde derin bir etkisi vardır. Günümüz aileleri internet, cep telefonu, televizyon gibi iletişim ve etkileşim ağlarının içinde sorun yaşamaktadır. Bu tür iletişim araçları belirli bir kullanım süresiyle sınırlı olmayıp, aşırı kullanıldığında bireyi pasifliğe ve edilgenliğe sürükler. Aile hayatında, ebeveynler ve çocuklar birbirini tanımak için ayıracakları zamanlarının önemli bir bölümünü bu tür araçların pasif alıcıları olarak harcaabilirler (Çalışkan & Aslander, 2014). Bu nedenle iletişim araçları aile bireylerinin iletişiminde en önemli öge olan dinleme becerilerine zarar verebilmektedir.

Araştırmada ortaya konulan başka bir önemli bulguda katılımcılar arasında bir annenin çocuğuyla sağlıklı bir iletişim dolayısıyla bir dinleme ortamı oluşturmasının hem anne çocuk arasında karşılıklı bir güven ortamı oluşmasına katkı sağladığı hem de çocukta özgüven duygusunu geliştirdiği fikrinin öne çıktığı görülmüştür. Sağlıklı dinleme bireylerin birbirini anlayarak etkin dinleme süreçlerini barındıran bir iletişim türüdür. Kendisinin karşısındaki kişi tarafından anlaşıldığını ve doğru bir şekilde dinlendiğini fark eden birey, iletişim kurduğu kişiye karşı bir güven duygusu içine girecektir. Özgüven duygusu çevreye karşı güveni de içinde barındırdığından sağlıklı bir dinleme süreci hem iletişim kurulan kişiye hem de kendine karşı güveni doğuracaktır (Öksüzogulları, 2013). Konuyla ilgili olarak McDevitt ve arkadaşları (1991) annelerin dinlemeye ilişkin inançlarını inceledikleri araştırmalarının sonucunda, dinleme konusunda annelerin olumlu dinleme sorumluluğunu yerine getirmelerinin çocuk ve anne arasında karşılıklı bir güven ortamı oluşturarak sağlıklı dinlemeyi teşvik ettiğini tespit etmişlerdir.

Bu araştırmanın ortaya koyduğu diğer bir önemli bulguda ise, katılımcıların; annelerin çocuklarını daha sağlıklı bir şekilde dinleyebilmeleri için çocuğa ilgi gösterme, empati kurma, çocukla fiziksel temas kurma, göz kontağı kurarak konuşma ve sakin olma gibi önerilerde bulunmaları dikkat çekmiştir. Katılımcıların annelere önerilerine bakıldığında bunların sağlıklı bir şekilde dinlemeyi destekleyen davranışlar olduğu görülmektedir. Örneğin empati ile dinleme arasında yoğun bir ilişki vardır. Empati kurarken ifade edilen duygunun şiddetine dikkat etmek ve uygun tepki vermek gerekir. Bu nedenle empati kurmadan etkin dinlemenin başarılı bir şekilde yürütülmesi imkansızdır (Yılmaz, 2019).

Konuyla ilgili olarak Dalsgaard ve arkadaşları (2006) çalışmalarında anne babaların çocuklarıyla olan iletişimlerinde özellikle kendilerini ifade etmelerinde fiziksel temasın çok önemli olduğunu anne babanın çocuklarıyla iletişimlerinde yakınlık hissi elde etmek için çocuklarını okşadıklarını onları kucaklarına oturttuklarını kaydetmişlerdir. Ayrıca Sears & Sears (2004) hastane ortamında büyütülen bebeklerin kendisine bakan bakıcıların dokunularak okşama gibi davranışları sayesinde aileleri tarafından büyütülen bebeklerle aynı gelişim hızını yakaladıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca omuza hafif bir vuruş, bir kucaklama, nazik bir el sıkma ya da dokunsal temasın diğer çeşitleri konuşulan kelimelerden daha güçlü bir sevgi uyandırdığını belirtmişlerdir.

Bu araştırmanın ortaya koyduğu bir başka önemli bulguda da; katılımcıların, annelerin çocuklarına yeterli ilgiyi göstermemeleri nedeniyle iletişim sorunları yaşadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Annenin çocukla ilgilenmesi, göz teması kurması, dokunması, sıcak ses tonuyla konuşması ve kucaklama biçimi, anne çocuk iletişiminde önemlidir (Uçar Çabuk, 2017). Özellikle anne babaların çocuğuyla konuşurken sakin ve yumuşak bir ses tonuyla, çocuğun olumlu yanıtlarının önemini vurgulayarak ne söyleyeceğine odaklanarak, gülümseyerek, ilgi göstererek, dikkat çekerek, çocuğun nasıl hissettiğinin farkına varılarak ve en önemlisi de özellikle göz teması yoluyla iletişim kurması hem anne baba hem de çocuğun daha olumlu duygular hissetmelerini sağlayacaktır. Yine çocuklarıyla göz teması kuran anne babalar çocuklarına karşı ilgili olduklarını ifade etmişlerdir (Yahaya, 2006; Waun, 1998; Zolten & Long, 2006). Öte yandan annenin iş yoğunluğu, evde kardeş sayısının fazla olması, bazı kültürlerde yer alan aile büyüklerinin yanında çocuğu sevmekten kaçınma davranışı ve annenin yetişme tarzı gibi etkenler nedeniyle de anneler çocuklarıyla yeterince ilgilenememekte ve bu doğrultuda anne çocuk arasında iletişim

problemleri oluşmaktadır (Kavak, 2007). Bu konuda Rittle-Johnson ve arkadaşları (2008) araştırmalarında annelerin çocuklarını doğru bir şekilde dinlemelerinin çocukları daha çok açıklama yapmaya teşvik ettiği sonucuna ulaşmışlardır. Diğer yandan Milot ve arkadaşları (2010) okul öncesi çocuklarda anne-çocuk iletişiminin ihmal ile ilişkisini inceledikleri araştırmalarında, anne-çocuk iletişimindeki problemlerin çocuklarda ihmali arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Başka bir bulguda, bazı katılımcıların günlük hayatta çocuklarını daha çok sabırlı ve sakin bir şekilde dinledikleri bazıların ise dinleme sorunları yaşadıkları görülmüştür. Çocuğunu dinleme sürecinde sabırlı ve sakin bir yol izleyen annelerin bu tutumlarının, çocuklarına karşı yapıcı rol model olmalarından, bir sorun karşısında çözümü için çocuklarına rehberlik yapmalarından kaynaklandığı (Kazan & Sarısoy, 2021), çocuklarını dinleme noktasında sorun yaşayan annelerin ise yaşadıkları bu durumun, çocuklarından kendi standartlarına koşulsuz itaat beklentilerinden, çocukların ilgi, ihtiyaç, istek ve kabiliyetlerine bakmamakla birlikte sözel iletişime olanak tanınamalarından kaynaklandığı (Şahin & Aral, 2012) tespit edilmiştir. Çocuklarıyla çatışma yaşayan annelerin ifadelerinden de bu durumun nedeni rahatlıkla anlaşılmaktadır.

Araştırmanın bir başka bulgusunda katılımcıların bir iletişim anında çocuğa gereğinden fazla müdahalede bulunarak konuşmasına fırsat vermedikleri için dinleme sorunları yaşadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. İletişim sürecinde dinleyici, konuşmacının aslında konuşmasını bitirmeden önce ne söylemek istediğini bildiğini düşünebilir, ardından sabırsızca konuşmacının sözünü kesebilir veya cümleyi onun yerine tamamlamaya çalışabilir. Bu noktada dinleyici, konuşmacının sözünü keserek, esasen onun söylediklerine değer vermeyen ve dolayısıyla konuşmacıya saygı göstermeyen bir role bürünmektedir (Webb, 2006). Araştırmanın bu bulgusuyla paralel şekilde Döğe ve Kılınç (2021) 4-6 yaş çocuğa sahip ailelerin covid-19 pandemi sürecinde çocukları ile iletişimlerini inceledikleri araştırmalarında, pandemi sırasında birlikte yaşanan sürenin ve iletişimin artmasının aile içinde bireylerin birbirine karşı müdahalesini arttırdığını, bu müdahalelerin de dinleme becerilerine olumsuz yansıdığını belirlemişlerdir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguda ise, bazı katılımcıların zaman zaman çocuklara gönderilen ve bir problem olarak görülen olumsuz iletilerden kurtulmak için açıklama yaparak ve konuyu değiştirerek hatayı telafi etme gibi, bazı katılımcıların ise düşünerek hareket etme ve uzman desteği alma gibi çözümler öne sürdüğü görülmüştür. Çocuğa açıklama yaparak ve konuyu değiştirerek hatayı telafi etme, olumsuz ileti gönderildikten sonra gerçekleştirilecek bir çözüm iken; düşünerek hareket etme ve uzman desteği alma olumsuz ileti gönderilmeden önce gerçekleştirilecek bir çözümdür (Malloy vd., 2022). İletişim problemlerini önlemek ve gelişimlerini durdurmak için önleyici tedbirlerin alınması en iyisidir. Ancak halihazırda bir hata yapılmış olan durumlarda, bunu çocuğa açıklayarak ve konuşmayı başka yöne kaydırarak düzeltmeye çalışmak yalnızca geçici bir çözümdür. Bu nedenle en doğru yaklaşım bir profesyonelden destek almaktır ki bu da olumsuz davranışlara karşı bir önlem olarak görülebilir (Socha & Stamp, 2013).

Araştırmadan elde edilen son bulguda, katılımcıların anneler kendilerinin ve eşlerinin çocuklarıyla aralarında yaşanması muhtemel iletişim ve dinleme sorunlarını çocuğa odaklanarak, onun için kaliteli zaman üreterek ve onu sabırlı bir şekilde dinleyerek çözüme yoluna gittiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğu çocuğu sonuna kadar sabırla dinlemenin bir çözüm olacağını savunurken, bazı katılımcılar çocuğa odaklanma ve onun için zaman üretmenin öneminden bahsetmiştir. Konuyla ilgili olarak Malloy ve arkadaşları (2022) annelerin çocukları ile aralarındaki iletişim uyumunu inceledikleri araştırmalarının sonucunda karşısındakine odaklanarak dinlemenin uyumu arttırdığını tespit etmişlerdir. Bir başkasını dinleyebilmek güç bir iştir. Bu iş karşısındaki kişiye karşı sabırlı ve rahat olmayı gerektirir (Cihangir Çankaya, 2004). Bununla birlikte özenle, göz hizasına inerek, gözlerine bakarak, can kulağı ile anlayarak dinlenen çocuk, varlığının önemli olduğunu, fark edildiği ve dinleyen kişi tarafından ilgilenildiği mesajını alacaktır (Hoog & Blau, 2014). Bu nedenle odaklanılarak ve zaman ayırarak sabırla dinlenen çocuklar gelecekte dinleme sorunları yaşamayan iyi birer dinleyici olacaklar ve bunun sonucu olarak ta aile içi iletişim güçlenecektir.

Bu çalışma, ortaya koyduğu nitel bulgular vasıtasıyla 60-72 ay çocuğu olan annelerin gözüyle dinleme engelleri kavramını ortaya koymaktadır. Bu araştırma önemli bulgular ortaya koymakla beraber bazı sınırlıklarını dikkate alarak sonuçları yorumlanmalıdır. İlk olarak, araştırmaya katılan katılımcılar sadece annelerden oluşmaktadır. Çalışma bu yönüyle sadece anne-çocuk iletişimine odaklanmıştır. Çocuğun gelişiminde anneler kadar önemli bir yere sahip olan babaların da baba-çocuk iletişimi bağlamında katılımcı olarak yer alacağı araştırmalara ihtiyaç vardır. İkinci olarak katılımcı annelerin çocukları okul öncesi eğitime devam eden çocuklardan oluşmaktadır.

Çocuğun okul öncesi eğitime devam etmesi ebeveyn-çocuk iletişimini güçlendirmektedir; fakat okul öncesi eğitim almayan çocukların da ebeveynleri ile iletişimlerini inceleyen çalışmalara ihtiyaç vardır. Üçüncü olarak araştırmanın gerçekleştirildiği tarihlerde ülkemizde covid-19 pandemisinin devam ediyor olması nedeniyle katılımcılarla yapılan görüşmeler yüz yüze yerine online video görüşme platformu üzerinden gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde kişinin niyetini ses tonlaması, beden hareketleri, yüz mimikleri belli etmekte, bu da görüşmeci ile görüşülen kişi arasındaki güveni belirleyebilmekte, yapılan araştırma sonuçlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle özellikle ebeveyn-çocuk iletişimi üzerine yapılacak görüşmelerin yüz yüze yapılması önerilmektedir. Daha geniş katılımcı gruplarla ebeveynlerin dinleme engelleri konusunda çalışmalara halen ihtiyaç vardır. Özellikle annelerin çalışma hayatının içinde olduğu günümüzde çocuğun gelişimi ve bakımıyla ilgilenen diğer kişilerin (bakıcı, diğer aile bireyleri vb.) dinleme engelleri konusundaki görüşleri ile ilgili boylamsal araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Arabacı, N., & Ömeroğlu, E. (2016). Anne-baba-çocuk iletişimi değerlendirme aracı'nın (ABÇİDA) geliştirilmesi: geçerlik güvenirlik çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. (7), 1-21.
- Arabacı, N. & Ömeroğlu, E. (2013). 48-72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (30), 41-53.
- Basit, O. (2017). *Çocuktan anneye yaklaşımla uygulanan iletişim eğitiminin anne çocuk iletişimine etkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bay, D. N. & Şeker, P. T. (2020). Analysis of preschool period children's listening skill according to some variables. *World Journal of Education*. 10(3), 79-87. <https://doi.org/10.5430/wje.v10n3p79>
- Brownell, J. (1986). *Building active listening skills*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, Inc.
- Brownell, J. (2017). *Listening: Attitudes, principles, and skills*. Routledge.
- Ceyran, K. O. (2016). *Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme becerisine yönelik görüşlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Chazin, K. T. Barton, E. E. Ledford, J. R. & Pokorski, E. A. (2018). Implementation and intervention practices to facilitate communication skills for a child with complex communication needs. *Journal of Early Intervention*. 40(2), 138-157. <https://doi.org/10.1177/1053815118771397>
- Cihangir Çankaya, Z. (2004), *Kişilerarası İletişimde Dinleme Becerisi*. Nobel Yayınevi.
- Cihangir Çankaya, Z. (2012). Reconsideration of the listening skill scale: comparison of the listening skills of the students of psychological counseling and guidance in accordance with various variables. *Educational Sciences: Theory and Practice*. 12(4), 2370-2376.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Siyasal Kitabevi.
- Çalışkan, N. & Aslander, M. (2014). Aile içi iletişim ve siber yaşam: teorik bir çözümleme. *Abi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15(2), 263-277.
- Çelik, M. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin karşılaştıkları dinleme güçlükleri (dinleme güçlükleri belirleme anketi)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Çetinel, G. (2016). *Okul öncesi dönem çocuğuna sahip annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun dinleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çağ Üniversitesi.
- Çiftçi, H. D. Ceylan, R. & Çolak, F. G. (2020). The relationship between preschool children's social competence skills and their ability to communicate with their mothers. *Participatory Educational Research*. 8(2), 435-459. <https://doi.org/10.17275/per.21.48.8.2>
- Dalsgaard, T, Skov, M, B. Stougaard, M. & Thomassen, B. (2006). Mediated intimacy in families: understanding the relation between children and parents. *HCI Lab, Dept, of Computer Science. IDC' 06 June 7 9, Tampere, Finland*, 145-152.

- Denham, S. A. Renwick DeBardi, S. & Hewes, S. (1994). Emotional communication between mothers and preschoolers: Relations with emotional competence. *Merrill-Palmer Quarterly* (1982-), 488-508.
- Döger, S. S., & Kılınc, F. E. (2021). 4-6 yaş çocuğa sahip ailelerin covid-19 pandemi sürecinde çocukları ile iletişimlerinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 480-496.
- Emiroğlu, S. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme sorunlarına ilişkin görüşleri. *Adyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (11), 269-307. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.492>
- Fagan, J., & Iglesias, A. (2000). The relationship between fathers' and children's communication skills and children's behavior problems: A study of Head Start children. *Early Education and Development*. 11(3), 307-320. https://doi.org/10.1207/s15566935eed1103_5
- Gümrükçü Bilgici, B., & Deniz, Ü. (2021). Okul öncesi öğretmen adaylarının aile iletişim kalıpları yönelimlerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7(1), 49-69.
- Güneri E., Üney R. & Demirci O. (2018). *Kişiler Arası Etkili İletişim*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*, Nobel Yayın.
- Hogg, T. & Blau, M. (2014). *Çocukluğa Geçiş Sorunlarına Mucizevi Çözümler* (O.Tuncay Çev.). Gün Yayıncılık.
- Höl, Ş. (2017). *Annelerin çocuklarına yönelik iletişim becerilerinin 5-6 yaş grubu çocuklarının iletişim becerileri üzerindeki yordayıcı etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Jesus, E. S. A. D., & Silva, I. M. D. C. (2019). Influence of children's music learning on preschoolers' listening skills. *Audiology-Communication Research*. 24. 1-7. <https://doi.org/10.1590/2317-6431-2019-2156>
- Kavak, S. (2007). *Algılanan aile yakınları destek ölçeğinin geliştirilmesi ve 0-8 yaş arası engelli çocuğu olan annelerin yakınlarından aldığı desteği algılamaları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Kazan, H. & Sarısoy, S. (2021). Anne-çocuk ilişkisi bağlamında okul öncesi dönemde iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 13(2), 441-472. https://doi.org/10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/iausbd_v13i2006
- Kee, P. & Fae, H. (1992). *The effects of teaching certain listening skills on the achievement of preschool children*. [Doctoral dissertation, Texas Woman's University] ProQuest Dissertations and Theses Global
- Mackay, I.. (1997). *Dinleme becerisi*. İlkokul Kültür ve Sanat Ürünleri.
- Malloy, T. E., Goldfield, B., & Kluger, A. N. (2022). Mothers listen to children and uniquely accommodate their language with them. *International Journal of Listening*, 1-15.
- McDevitt, T. M., Ewers, C. A., & Oreskovich, M. (1991). Mothers' beliefs about listening: Implications for children's comprehension and conceptions of listening. *Journal of applied developmental psychology*, 12(4), 467-489.
- Melanlioğlu, D. (2012). Dinleme becerisinin geliştirilmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 7(29), 65-77.
- Milot, T., St-Laurent, D., Ethier, L. S., & Provost, M. A. (2010). Trauma-related symptoms in neglected preschoolers and affective quality of mother-child communication. *Child Maltreatment*, 15(4), 293-304.
- Navaro, L. (1999). *Çocuklarla İletişim Nasıl Kurulur? Ana Baba Okulu* (8.Baskı). Remzi Kitabevi.
- Nevada Legislature (2016). *The HURIER Listening Model*. <https://www.leg.state.nv.us/App/InterimCommittee/REL/Document/3460>
- Öksüzöğulları, H. (2013). *4-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Özer Özkan, Y. & Coşkun, L. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik dinleme becerilerini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*. 5(2), 67-98.

- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Posluoğlu Baydar, F. D. (2014). *İlkokul öğretmenlerinin iletişim yeterlilikleri ile empati kurma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Sancaktepe ilçesi örneği)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
- Raju, C. P. (2018). Types of listening skills: Barriers and tips to overcome them. *International Journal of Advanced Multidisciplinary Scientific Research*. 1(2), 41-45.
- Rittle-Johnson, B., Saylor, M., & Swygert, K. E. (2008). Learning from explaining: Does it matter if mom is listening?. *Journal of Experimental Child Psychology*, 100(3), 215-224.
- Sadullojeva, F. D. (2018). The most effective way to improve listening skills. *Achievements In Science and Education*. 5 (27), 41-42.
- Sears, W. & Sears, M. (2004). *Başarılı Çocuk Çocuklarımızın İyi Yetiştirilmesi İçin Ne Yapabilirsiniz?* (Ö. Gültekin Çev.). Boyner Yayınları.
- Tayfun, R. (2009). *Etkili İletişim ve Beden Dili (2.Baskı)*. Nobel Yayınları.
- Socha, T. J., & Stamp, G. H. (Eds.). (2013). *Parents, children, and communication: Frontiers of theory and research*. Routledge.
- Şahin, S., & Aral, N., (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 55-66.
- Teke, Y. T. (2021). *Anne-çocuk iletişimi ile 4-6 yaş çocuklarının problem davranışlarına yönelik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi.
- Temiz, G. (2014). *Anne çocuk iletişim becerileri eğitiminin çocukların duyguları tanıma ve ifade etme becerilerine etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Türe Köse, H. B. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarında dijital hikâye anlatımının dinleme becerisine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Uçar Çabuk, F. (2017). *Ebeveyn çocuk iletişimi eğitim programının anne baba çocuk ilişkisine ve iletişimine etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Waun, L. (1998). Communication with young children. Tucson, az: college of agriculture and life sciences, *University of Arizona*. 7-98.
- Webb, M. (2006). Eight barriers to effective listening. *Human relationships*. 31, 12-18.
- Yahaya, A. (2006). Parent-child communication and its perceived effects on the young child's developing self-concept. *Journal of Science & Mathematics Education*. 1-16.
- Yakubova, G. (2021). The effect of deprivation on pre-preschool communication skills and psychological development. *Psychology and Education Journal*. 58(1), 2031-2040.
- Yavuzer, H. (2000). *Ana-baba ve çocuk: ailede çocuk eğitimi*. (13. Baskı). Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, V. E. (2019). "Dinleme" Becerisinin Geliştirilmesi Çerçevesinde Yeni Arayışlar ve Teknikler. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (48). 278-291.
- Zolten, K. M. A. & Long, N. (2006). *Parent/Child Communication*. <https://parenting-ed.org/wp-content/themes/parenting-ed/files/handouts/communication-parent-to-child.pdf>

EXTENDED SUMMARY

Communication within the family refers to the communication between mother and child, between father and child, between mother and father, and between siblings. Children growing up in a family environment with effective communication will be individuals who can express themselves and their feelings, and who are self-confident and respectful of the rights of others (Gümrükçü Bilgici & Deniz, 2021). It is the language that allows children to communicate with their environment, especially with their mother, starting even before they are born. Language consists of two main aspects: comprehension (listening and reading) and production (speaking and writing). Listening is the first language skill that babies begin to acquire while still in the womb (Ceyran, 2016). Listening is the first step of personal learning and is used effectively throughout life, yet there are a number of major barriers to listening skills in the communication process. (Güneş, 2007). In reviewing the literature, no study was found regarding the listening barriers in parent-child communication in Turkey. In addition, listening to children in mother-child communication makes them feel that they and their feelings are accepted as they are. When children feel that their feelings are disregarded, they tend to avoid sharing their feelings with their families, and as a result, they do not expect parental support. Listening to children also helps them get to know themselves better and solve their own problems. When listened to effectively, children are very likely to become more aware of their own feelings and experiences (Cihangir Çankaya, 2012). Given the significant role listening plays in family communication, the purpose of the current study is to investigate in depth the views of mothers with 60-72 month-old children on barriers to listening in communication with their children. For this purpose, in the study, (1) What are the views of mothers with 60-72 months old children about listening disabilities? and (2) how do mothers of 60-72 months old children listen to their children? Answers to two questions were sought.

The current study adopted the phenomenological method, one of the most commonly used methodologies in qualitative research – to investigate the barriers to listening. Easily accessible sampling – a purposeful sampling strategy – was utilized to choose the participants. While selecting the participants, the criterion was determined based on the fact that the daycare center should be the one where it would be easier to implement the research. Respondents were invited to participate in the study on a voluntary basis, and the study population was therefore composed of 25 out of 41 mothers with children enrolled in a daycare program in Muğla. Mothers' views on barriers to listening were collected using a semi-structured "Interview Form" developed by the researchers. Mothers also completed the "Demographic Form" including information related to mothers' age, employment status and education level. The data were analyzed with the content analysis technique.

Results of the analysis yielded 36 codes falling under four main themes: (1) Approach to the Child (14 codes), (2) Defining the Problem (3 codes), (3) Solution to the Problem (10 codes), and (4) Communication Outcomes (9 codes). As a result of the study, it was first seen that some participants communicated with their children in daily life mostly by compromising and making explanations in patient and calm manner, while others experienced conflicts about it. In addition, it was observed that participants made some suggestions such as taking an interest in the child, empathizing, establishing physical contact with the child, making eye contact during conversations, and remaining calm so that mothers could listen to their children more effectively. Participants also reported that mothers had communication problems due to not paying enough attention to their children. Another finding indicated that the participants said they faced listening problems because they did not give the child the opportunity to speak by intervening more than necessary during communication. Some participants perceived the concept of listening barriers as increased workload and fatigue, and in this context, they could not listen to their children adequately because of the intensity of the work inside and outside the home and the resulting fatigue. Moreover, participants stated that mothers themselves and their spouses attempted to solve possible communication and listening problems with their children by focusing on the child, creating quality time for them and listening to them patiently. Findings also showed that some participants suggested solutions such as correcting their mistakes by making explanations and changing the conversation topic to get rid of the problem of negative messages sent to children from time to time while some others proposed solutions such as acting mindfully and taking advice from an expert. Finally, participants acknowledged that healthy mother-child communication both contributes to building and maintaining a mutual trust environment between the mother and child and improves child's sense of self-confidence.